

Výklad vícejazyčného práva rakousko-uherské monarchie současnými soudy na příkladu právní úpravy státního občanství

V rámci soudobé judikaturní činnosti není výjimkou, že soud vykládá právní předpisy autentické ve více než jednom jazyce. Typickým příkladem může být právo EU autentické ve 24 jazycích. Výjimečnými, avšak stále se vyskytujícími případy, jsou případy vícejazyčných právních předpisů první republiky, kdy soud vykládá převzaté právní předpisy rakouské monarchie. I přes fakt, že naprostá většina právních předpisů byla v důsledku změn v legislativě od 19. století ke dni finalizace této práce zrušena, stále může zejména v rámci restitučních sporů docházet k situacím, kdy je nutné předpisy 19. století aplikovat. Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, přenesl do českého právního řádu předchozí právní řád se všemi jeho částmi včetně recipovaných norem z období rakouské monarchie. To přináší i v současné judikaturní činnosti situace, kdy je nutné aplikovat a vykládat tehdejší právní předpisy.

Tyto případy jsou pochopitelně provázány s právní realitou z doby první republiky, kdy v důsledku recepční normy zůstala část rakouských předpisů účinná i na území Československa. V rámci české judikaturní praxe lze přitom v době dokončení této práce považovat za nejčastější případ aplikace starých předpisů nutnost výkladu tzv. vystěhovaleckého patentu,¹⁾ který může být klíčovým zejména v případech rozhodování o restitučních nárocích.

Klíčovým rozhodnutím (a to i přes fakt, že nebylo publikováno ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu) zahrnujícím otázku výkladu dobových právních předpisů, při němž bylo argumentováno autentickou jazykovou verzí rakouských předpisů, je případ usnesení Ústavního soudu č. j. I. ÚS 43/03 ze dne 20. 12. 2004. Věcně se případ dotýkal právní nástupkyně vlastníka majetku, zabaveného za druhé světové války nacistickým režimem. Ta se v rámci restitučního řízení dle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích (dále jen "zákon o mimosoudních rehabilitacích"), domáhala jeho vydání. Jedna z hlavních podmínek pro vydání dotčeného majetku je stanovena ustanovením § 3 odst. 1 dotčeného zákona, podle kterého je podmínkou vzniku nároku

---

¹⁾ Vystěhovalecký patent ze dne 24. března 1832, č. 2557/1832 Sb. z. s., v originálu „*Allerhöchstes Patent über die Auswanderung und unbefugte Abwesenheit der kaiserlich königlichen Unterthanen.*“

české občanství osoby, jejíž věc přešla z uvedených důvodů do vlastnictví státu, nebo za stanovených podmínek jejich dědiců. Rozhodná doba pro posuzování splnění této podmínky je vymezena časovou působností zákona.²⁾

Městský soud v Praze v prvním stupni v návaznosti na uvedené dovodil, že žadatelka nesplňuje podmínku českého státního občanství, které dle názoru soudu pozbyla v okamžiku sňatku za občana USA.³⁾ Určujícím předpisem byl dle názoru správního soudu dekret české dvorské kanceláře ze dne 10. 6. 1835, obsahující české znění tzv. vystěhovaleckého patentu, který byl v době sňatku stále účinný.

Ústavní soud při pozdějším přezkumu tento závěr o účinnosti předpisů rakouské monarchie (s níže popsanou úpravou aplikovaného předpisu) potvrdil. Vycházel přitom především z dobových akademických textů a dostupné judikatury, a s ohledem na skutkový a právní stav, který existoval v okamžiku uzavření manželství žalobkyně, dovodil účinnost dotčeného patentu.⁴⁾

Z hlediska Ústavního soudu, ale také pro účely tohoto článku, byl proto posuzován charakter vykládaného předpisu s ohledem na jeho platnou a účinnou verzi, jeho existenci v právním řádu a také především s ohledem na okamžik, ve kterém došlo ke vzniku či změně dotčených právních vztahů.

Pro vyjasnění charakteru popisovaných předpisů je vhodné upozornit na fakt, že v části narace rozsudku Ústavního soudu je při popisu řízení u Městského soudu odkazováno na dekret dvorské kanceláře ze dne 10. 6. 1835. Ve vlastních právních závěrech již ale Ústavní soud dále jen odkazuje na samotný text vystěhovaleckého patentu z roku 1832, aniž by objasňoval vztah mezi nimi. Lze proto mít za to, že znění právního předpisu aplikovaného Městským soudem v předchozím řízení, nebylo původním, autentickým zněním.

---

²⁾ § 1 odst. 1: „Zákon se vztahuje na zmírnění následků některých majetkových a jiných křivd vzniklých občanskoprávními a pracovněprávními úkony a správními akty, učiněnými v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 (dále jen "rozhodné období") v rozporu se zásadami demokratické společnosti, respektující práva občanů vyjádřená Chartou Organizace spojených národů, Všeobecnou deklarací lidských práv a navazujícími mezinárodními pakty o občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních právech.“

³⁾ Ke sňatku došlo 28. 2. 1947.

⁴⁾ „Jak upozornil obecný soud v napadeném rozhodnutí, nejen že byl vystěhovalecký patent z roku 1832 výslovně zrušen teprve zákonem č. 194/1949 Sb., ale je navíc soudobou právní literaturou první Československé republiky, stejně jako literaturou poválečné doby, běžně zmiňován jako předpis platný a aplikovatelný na vztahy toho druhu, o který se jedná i v přezkoumávané věci (srov. např. ROUČEK F., SEDLÁČEK J.: *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, V. Linhart, Praha 1935, výklad k ust. § 32 OZO na str. 298).“ - Rozsudek Ústavního soudu ze dne 20. prosince 2004, č. j. I. ÚS 43/03. Dále viz též např. rozsudek Městského soudu v Praze z roku 2016: „I tento patent byl do československého právního řádu recipován na základě zákona č. 11/1918. Ust. čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb. konkrétně uvádělo, že „[v]šeškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.“ Citované ustanovení je třeba vyložit tak, že se přebírá obsah říšských zákonů, avšak s ohledem na nové okolnosti. Bylo tedy nutné aplikovat obsah těchto zákonů i v případě, že se jejich autentický text vztahoval k rakouským (maďarským) realitám.“ - Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 3. srpna 2016, sp. zn. 3A 159/2015.

Z formálního hlediska je tak nutné rozlišovat mezi zněním ustanovení § 19 v původním právním předpisu z roku 1832, autentickém v německém znění, a dekretem z roku 1835,⁵⁾ který měl být jeho příslušným ekvivalentem (přestože ne autentickým) v českém jazyce.⁶⁾ V rámci dokazování před Ústavním soudem se žadatelka domáhala provedení výkladu autentického (dle jejího názoru tedy formálně vzato správně německého) znění dotčeného právního předpisu, na základě kterého by dle jejího názoru měla být postavena hlavní argumentace v daném případě. Městský soud měl dle jejího názoru provést „adekvátní gramatický a teleologický výklad“ příslušné normy, která byla autentická v německém jazyce. Proto předložila stěžovatelka jako důkaz „odborné stanovisko k výkladu § 19 dekretu dvorské kanceláře ze dne 10. 6. 1835, zpracované JUDr. H. Gaertnerem, tlumočnickem z jazyka německého“. Dle tohoto posudku vyplývá z originálního německého textu citovaného ustanovení, že žena pozbývala svého státního občanství v důsledku sňatku jen tehdy, pokud zároveň nabyla státního občanství svého manžela. Německé znění příslušného ustanovení 19 vystěhovaleckého patentu z roku 1832 v originálu zní:

„S. 19. Die Frauenspersonen, welche das Staatsbürger recht genießen, und welche sich mit einem Ausländer verheirathen, verlieren, indem sie dem Stande des Mannes folgen, hierdurch die Eigenschaft von österreichischen Unterthaninnen.“

Výklad zastávaný stěžovatelkou a podpořený odborným stanoviskem doktora Gaertnera by nicméně ani v případě aplikace německého znění na závěru Ústavního soudu velmi pravděpodobně (jak bude doloženo níže) nic nezměnil. Důvodem je, že by neobstál ani při výkladu příslušnými rakouskými soudy v 19. století.

Jedním z nejdůležitějších hledisek, ke kterým Ústavní soud při rozhodování přihlížel, byl přitom okamžik, ke kterému je nutné daný předpis vykládat. Při výkladu Ústavní soud zohlednil dobu, kdy mělo dojít k výkladu dotčeného předpisu (tedy okamžiku tvrzené ztráty občanství žadatelky). Je zřejmé, že po více než 100 letech působnosti právního předpisu existuje zavedená právní praxe z období první republiky, kterou je při výkladu nutné vzít v úvahu. Stejným způsobem tak učinil i Ústavní soud.

Při aplikaci dotčeného předpisu na území českých zemí, resp. následně na území Československa, vycházely příslušné úřady dlouhodobě z publikované české, tedy neautentické a neoficiální, verze. Kromě toho zohledňovaly tehdejší společenské poměry, které stěžovatelka shledávala optikou dnešní doby nespravedlivými a diskriminujícími.

Z dobové judikatury například vyplývá následující:

„[ž]ena provdaná, jejíž manželství nebylo rozvedeno soudem ani prohlášeno za neplatné, nemůže samostatně nabýt státního občanství, nýbrž sleduje [...] v tomto směru svého manžela.“⁷⁾

⁵⁾ Vystěhovalecký dekret dvorské kanceláře ze dne 10. 6. 1835.

⁶⁾ V příslušném znění v českém jazyce: „ženské, kteréž zemského měšťanství požívají, a kteréž za cizozemce se provdají, a tím stav manželův následují, ztratí tím vlastnost rakouských poddaných.“

⁷⁾ Citováno z nálezu Nejvyššího správního soudu ČSR Boh. A 2599/23.

Aniž by se Ústavní soud do hloubi zabýval gramatickým výkladem autentického znění původního patentu z roku 1832, přistoupil bez dalšího k historicky subjektivnímu teleologickému výkladu.⁸⁾

Dlužno podotknout, že posouzení aplikovatelnosti dotčeného předpisu přesto Ústavní soud věnoval pozornost. Pokud by totiž v daném případě došlo k aplikaci normy, která nebyla použitelná, mohlo by se jednat o „porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny“. Posouzení aplikovatelnosti se pak omezilo výhradně na aplikovatelnost původního vystěhovaleckého patentu z roku 1832 a nezabývalo se přímo aplikovatelností dekretu z roku 1835, ze kterého vycházel Městský soud v Praze.

Důvody, pro které aplikovat českou verzi dotčeného předpisu pak mohou být v zásadě dva. Prvním z nich je výsledkem využití subjektivně-historického výkladu, který vychází z premisy používání pouze českého znění v období vzniku posuzované události (v tomto případě svatby dotčené ženy). Druhý leží v pozdější legislativní úpravě, která mohla mít vliv na autenticitu znění převzatých právních textů v rámci ČSR.

Pro posouzení druhé uvedené možnosti je nutné vzít v potaz výše naznačený vývoj jazykového práva s ohledem na autenticitu právního textu a výsledek vztáhnout především na právní úpravu z roku 1918, kdy došlo k recepci práva habsburské monarchie. Zákon Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, ve svém článku 2 uváděl, že „*Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti*“. Uvedené ustanovení přitom nespécifikuje jakékoliv změny ve vazbě na autenticitu jazykové verze právního předpisu.

V této souvislosti přitom lze odkázat na literaturu či judikaturu tehdejší doby, aniž by bylo nutné provádět vlastní samostatnou analýzu v rámci této práce.⁹⁾

---

⁸⁾ KÜHN, Z.: K interpretaci a aplikaci starých předpisů z doby rakouské monarchie. In: *Jurisprudence* 14 (2005), Nr. 8, s. 61–64. – ISSN 1210–3977.

⁹⁾ Ve vazbě na pozdější vydání po zřízení říšského zákoníku a převzetí předpisů monarchie do právního řádu první republiky viz např. slova Františka Weyera: „*Pokud jde o otázku jazykové autentičnosti, nelze mít za to, že zákony ze dne 2. listopadu 1918 a 13. března 1919 zrušily veškeré dřívější příslušné normy, zejména cis. patent ze dne 27. prosince 1852 a zákon ze dne 10. června 1869, čís. 113 ř. z., který prohlásil německý text říšského zákoníku za autentický (původní) a vydání jinojazyčná za úřední překlady (§ 2). Toto pravidlo platí tedy i nadále pro všechny rakouské říšské zákony, recipované právním řádem československým.*“ - WEYR, F.: *Soustava československého práva státního*. Bd. 23. Fr. Borový, 1924, s. 102, pozn. pod čarou.) Případně také Nermutha: „*Na území republiky Československé platí totiž kromě zákonů a nařízení vydaných pod 28. října 1918, které tvoří vlastní právo československé v užším smyslu, ještě převzaté předpisy bývalého rakouského (v zemi České a Moravskoslezské) a bývalého uherského (v zemi Slovenské a Podkarpatoruské) právního řádu, od 28. října 1918 však již jako součást československého práva v širším smyslu. Při tom třeba mít na paměti, že soubor recipovaných předpisů nezahrnuje jen normy vydané od r. 1848, resp. 1867, kteréžto oba roky nutno řaditi k nejvýznačnějším mezníkům v ústavním, správním a legislativním vývoji bývalého rakousko-uherského soustátí (tedy zákony a nařízení uveřejněné v bývalém říšském zákoníku rakouském, v příslušných sbírkách zemských zákonů a nařízení, jakož i zákonné články a nařízení uveřejněné v bývalé uherské sbírce zákonů, resp. v bývalé uherské sbírce nařízení, nýbrž že sem patří též nikoli nepatrný počet předpisů ještě starších, jako jsou četné dosud platné nejvyšší reskripty, patenty,*

Zkráceně řečeno byla recepčním zákonem převzata ta část právního řádu Rakousko-Uherska, která nebyla specificky upravena v rámci nově vzniklého Československého státu, a to včetně norem jazykového práva.¹⁰⁾ Je samozřejmě nutné zmínit také názor, dle kterého recepční normy nepřevzaly původní rakouský právní řád, nýbrž vytvořily nové normy (vycházející z rakouských) v kontextu československého práva.¹¹⁾ V rámci tohoto přístupu by se pravděpodobně aplikovala úprava sbírky zákonů dle zákona č. 139/1919 Sb. z. a n., jímž se upravuje vyhlásování zákonů a nařízení. V původním znění se za autentickou jazykovou verzi považovala verze česká, přičemž sbírka byla vydávána také v úředních překladech slovenským a německém. Po novelizaci zákonem č. 500/1921 Sb., kterým se mění částečně § 3 zákona ze dne 13. března 1919, č. 139 Sb. z. a n., jímž se upravuje vyhlásování zákonů a nařízení, však došlo ke změně. Novelizovaný text odkazoval na oficiální jazyk dle ustanovení § 1 zákona ze dne 29. února 1920, č. 122 Sb. z. a n., na jazyk československý.

Po této novele tak bylo autentickým zněním zákona buď znění v jazyce českém, nebo slovenským, a to dle toho, které z nich bylo uveřejněno ve sbírce. S ohledem na výše uvedené znění čl. 2 recepčního zákona je ovšem dle autora této práce potřeba vycházet z faktu, že cílem příslušné normy bylo dočasné zachování existujícího právního řádu rakouské monarchie. Nikoliv jeho republikace. Uvedenou teorii je proto potřeba považovat za chybnou.

Argumentem potvrzujícím tento závěr je fakt, že již v tehdejší odborné právní společnosti se objevovaly hlasy, volající po republikaci recipovaných právních předpisů v českém jazyce. K tomu však nikdy plošně nedošlo, přestože se existovala alespoň snaha evidovat a sepsat, co všechno tehdejší československý právní řád tvoří.¹²⁾ Je proto nutné vycházet z premisy,

---

dvorské dekrety, dekrety dvorské kanceláře, dekrety dvorské komory, guberniální dekrety a nařízení uveřejněné zejména ve Sbírce zákonů soudních, ve Sbírce zákonů politických, ve sbírkách zákonů pro jednotlivé země (t. zv. provinciálních), ve Sbírce zákonů vojenských, ve Sbírce zákonů Leopolda II., ve Sbírce zákonů Josefa II. a ve Sbírce zákonů Marie Terezie.“ - NERMUTH, A.: Sjedenocení a republikace převzatých právních předpisů. Pravny Obzor, 1936, s. 473.

¹⁰⁾ V případě, že došlo k pozdější nové úpravě určité oblasti, uplatní se samozřejmě základní kolizní pravidla, tj. zejména zásady *lex posterior derogat priori* a v podstatě také zásada *lex specialis derogat generali*. V tomto kontextu je nutné zmínit také možnost, kdy došlo pouze k částečné úpravě v určité oblasti a na některé případy se tak mohly uplatňovat jak předpisy československé, tak původní předpisy rakouské. Viz Nermuth: „Mnohé z převzatých předpisů byly novelisovány předpisy, vydanými po 28. říjnu 1918, takže jejich původní autentický text německý nebo maďarský jest nyní změněn nebo doplněn autentickým textem českým nebo slovenským, takže vznikla nevídaná značná jazyková pestrost v autentickém textu těchto norem, která působí někdy přímo groteskně.“ - NERMUTH, A.: Sjedenocení a republikace převzatých právních předpisů. . Pravny Obzor, 1936, s. 474.

¹¹⁾ Viz Bartoš: „F. Weyr upozorňuje na skutečnost, že norma, vyjádřená v čl. 2 recepčního zákona, navzdory svému formálnímu znění, ve skutečnosti (z materiálního hlediska) neponěchává dosavadní předpisy v platnosti, ale vytváří nové, československé zákony, jejichž obsah je (právě v důsledku recepce) totožný s obsahem dosavadních zemských a říšských předpisů rakouských. Viz WEYR, F.: Československé právo ústavní. Praha: Melantrich, 1937. s. 84 a 85.“ - BARTOŠ, O.: Jazykové právo v první ČSR, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Diplomová práce, 2011, s. 30, pozn. pod čarou č. 58.

¹²⁾ Dva vyšší úředníci prvorepublikového ministerstva vnitra, vrchní odborový rada

že převzaty byly také veškeré původní normy jazykového práva, včetně těch, upravujících autenticitu jazykové verze. A to bez ohledu na znění zákona z 2. listopadu 1918 č. 1/1918 Sb., jímž se upravuje vyhlášení zákonů a nařízení. Pokud bychom v tomto kontextu nahlíželi na situaci čistě z pohledu systematického, je tak nutné vycházet z předpokladu, že autentickou verzí dotčeného právního předpisu byla verze německá.

Druhou zmíněnou možností, díky které lze využít český text právního předpisu, je subjektivně historický výklad, který užil Ústavní soud. V detailech přitom není nutné rozvádět nad argumentaci použitou Ústavním soudem.¹³⁾

Aplikace české verze dotčených právních předpisů, která v době přijetí právního textu nebyla autentickou, je tak případná i přes svou tehdejší faktickou nezávažnost. Naopak aplikace čistě formalistická by mohla znamenat porušení principu právní jistoty. Z. Kühn z uvedeného mimo jiné vyvozuje, že „český soud neaplikuje zrušenou ale na základě intertemporálních předpisů použitelnou právní normu „ve vakuu“, tedy neinterpretuje ji jen z jejího samotného textu. Naopak, k tomu, aby tato aplikace byla ústavně konformní, je třeba přihlídnout k „dotvořené normě“, tedy k významu normy vytvořenému právní vědou a praxí v době pozdější, a zejména pak v relevantní době, tedy v době, kdy nastala právní skutečnost opodstatňující aplikaci zrušené právní normy.“¹⁴⁾ Tímto „dotvořením“ lze bezpochyby rozumět také judikturní činnost především v období první republiky.¹⁵⁾

JUDr. Josef Hoffmann a odborový rada JUDr. Josef Danek, sestavili a v Praze r. 1936 uveřejnili „Rejstřík československého práva“. Rejstřík se skládá jednak z předpisů vyhlášených 28. října 1918 a později, které pochází z činnosti československých právotvorných institucí, a jednak z norem bývalého rakouského (částečně i uherského) právního řádu, pokud se v důsledku recepce staly právní normou československou. „Byli jsme tehdy postaveni před úkol, který dosud žádný z autorů běžných u nás indexů k jednotlivým právním sbírkám nemusel zdolávat, totiž posuzovati, zda ta která norma býv. rakouského ... právního řádu byla ještě v platnosti v den 28. října ...“.

¹³⁾ Z odůvodnění rozsudku: „Výklad v minulosti sice zrušených, nicméně na skutečnosti, které se udály během jejich platnosti, stále aplikovatelných předpisů, se bude lišit s ohledem na specifika těchto předpisů, dále pak s ohledem na dobu, v níž byly vydány, a zejména pak na dobu, v níž došlo ke skutečnosti zakládající aplikovatelnost takového předpisu. V daném případě to znamená, že není zcela rozhodující význam, který mohl být předpisu přikládán, se zřetelem na jeho text a úmysl zákonodárce v roce 1832, kdy byl tento předpis vytvořen, ale nejdůležitější roli naopak bude mít význam, který byl tomuto předpisu přikládán v Československu po roce 1918 a zejména pak v roce 1947, kdy došlo ke sňatku stěžovatelky. Tento význam lze dovodit ne toliko z textu právního předpisu, ale také z publikované judikatury a názorů právní vědy.“

¹⁴⁾ KÜHN, Z.; *opakovaná citace*, str. 64.

¹⁵⁾ To, že soudní judikatuře byl přikládán nemalý význam již v období před vznikem první republiky, respektive v nich měl být obsažen samotný autentický obsah normy, lze ilustrovat například úvodem Bohuslavovým ke sbírce Usnesení a rozhodnutí c. k. Nejvyššího soudu, zapsaná do Bohuslavovy sbírky - knihy judikátů a repertoria nálezů z roku 1916: „Nad míru důležitý význam, jaký mají v životě právním judikáty nejvyššího soudu, je toho příčinou, že jak praktikům, tak i theoretikům záleží velice na tom, aby měli soubor jejich stále po ruce. Slušíť judikáty pokládati takorba (sic!) za autentický výklad příslušných norem právních a přes to, že soudové nižší nejsou přímo vázáni, aby se jimi řídili, stanse se nicméně zřídka, že se nižší stolice odchýlí ve sporné otázce od názoru nejvyšším

Nutným důsledkem tohoto přístupu je závěr, zpochybňující v některých případech (zejména historicky vzdálenějších) význam autenticity právního textu při interpretaci po uplynutí dostatečně významné doby a faktu, že norma byla dotvořena judikatorní činností. V uvedeném případě soud navzdory autenticitě německé verze¹⁶⁾ provedl výklad českého znění právního předpisu.

Nelze popřít, že význam právní normy se může v průběhu času ve vztahu ke znění samotného textu výrazně měnit. Vždy bude nicméně nutné posuzovat hledisko toho, k jak velkému posunu za uplynulý čas aplikace normy došlo, případně zda k němu vůbec došlo.¹⁷⁾

V probírané kauze byl jedním z hlavních argumentů pro aplikaci tehdejších standardů ochrany lidských práv také fakt, že nerovné postavení ženy mělo jasné a konkrétně dané důsledky ve vícero oblastech společenského života. Například v oblasti občanského majetkového práva, kdy by opačným výkladem došlo k porušení oprávněných očekávání dalších subjektů a porušení principu právní jistoty.¹⁸⁾ Nerovné postavení ženy a odlišné

---

tribunálem v judikátu projeveného, kdyžťe jí známo, že nejvyšší soud sám, máje se zabývati řešením případu, o nějž jde, musil by na zásadě již vyslovené setrovati. Připouštíť instrukce, kterou v té příčině vydal na podkladě Nejvyššího rozhodnutí ze dne 3. října 1854 president nejvyššího soudu pro všechny členy soudu toho a která byla Nejvyšším rozhodnutím ze dne 7. srpna 1872 schválena, aby názor judikátem projevený byl nejvyšším soudem opuštěn jen tehdy, když se na změně judikátu usnese 21členný senát soudu toho, zvláště k tomu účelu svolaný. (Zápis do knihy judikátů - Judikatebuch, která se vedla od r. 1853 pod titulem „Praejudizienbuch“ a teprv od r. 1854 v nové formě má název nynější, děje se jinak, jak známo, na základě usnesení senátu 15členného).“ - Dostupné na https://science.law.muni.cz/knihy/Knihy_judikatu_a_repertoria_nalezu.pdf

¹⁶⁾ Viz např. výklad aplikovaný v rámci činnosti prvorepublikových soudů: „*Před zákonem ze dne 15. února 1867, č. 13 č. z. z., jímž byl prohlášen jak český, tak i německý text norem, publikovaných v zemském zákoníku, za stejně autentický, nebylo výslovného ustanovení, který text při zákonech zemských je autentický; takové ustanovení bylo vydáno císař. patentem ze dne 27. prosince 1852, č. 260 ř. z. jen v příčině zákonů a nařízení, vyhlášených v zákoníku říšském, a to v tom smyslu, že za autentický má býti považován text německý.*“ - rozsudek č. 16.877/35 z 21. června 1935. Případně viz také PRAŽÁK, J.: *Rakouské právo veřejné*. Nákl. jednoty právnické, 1895, s. 26-28.

¹⁷⁾ Ve vazbě na výklad právních předpisů z doby rakouské monarchie může působit tato myšlenka bezvýznamně. Je zřejmé, že jednotu právního řádu minimálně na začátku 19. století nedosahovala kvalit moderních právních řádů a jeho konzistence a jednotu ve vazbě na jeho aplikovatelnost na území jednotlivých zemí monarchie byla nejistá. V návaznosti na zásadu obecného zákazu retroaktivity, coby jednoho ze základních elementů právního státu, se v tomto případě Ústavní soud s položenou otázkou vypořádal takto: „*V daném případě to znamená, že není zcela rozhodující význam, který mohl být předpisu přikládán, se zřetelem na jeho text a úmysl zákonodárce v roce 1832, kdy byl tento předpis vytvořen, ale nejdůležitější roli naopak bude mít význam, který byl tomuto předpisu přikládán v Československu po roce 1918 a zejména pak v roce 1947, kdy došlo ke sňatku stěžovatelky. Tento význam lze dovodit ne toliko z textu právního předpisu, ale také z publikované judikatury a názorů právní vědy.*“ - Citováno z rozhodnutí Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 43/03, ze dne 20. 12. 2004.

¹⁸⁾ „*Výklad takovýchto předpisů se budu lišit s ohledem na specifika těchto předpisů, dále s ohledem na dobu, v níž byly vydány, a zejména na dobu, v níž došlo ke skutečnosti zakládající aplikovatelnost takového předpisu. Rozhodující není význam, který mohl být danému předpisu přikládán s ohledem na jeho text a úmysl zákonodárce v době, kdy byl tento předpis vytvořen. Zásadní roli naopak bude mít význam, který byl tomuto předpisu přikládán v Československu po roce 1918 a zejména pak v době, kdy došlo k právní skutečnosti zakládající aplikaci daného předpisu.*“ Výklad v minulosti

standardsy vnímání genderové rovnosti v době první republiky jsou mimo to potvrzeny další dobovou i současnou judikaturou.¹⁹⁾

Nabízí se rovněž úvaha, jakým způsobem by příslušné ustanovení mělo být interpretováno, byl-li by skutečně vykládán původní autentický německý text, v ideálním případě ze strany soudů v 19. století. Jako východisko je možné využít dobovou doktrínu z roku 1842, která obsahuje srovnání s původní

---

sice zrušených, nicméně na skutečnosti, které se udály během jejich platnosti, stále aplikovatelných předpisů, se bude lišit s ohledem na specifika těchto předpisů, dále pak s ohledem na dobu, v níž byly vydány, a zejména pak na dobu, v níž došlo ke skutečnosti zakládající aplikovatelnost takového předpisu. V daném případě to znamená, že není zcela rozhodující význam, který mohl být předpisu přikládán, se zřetelem na jeho text a úmysl zákonodárce v roce 1832, kdy byl tento předpis vytvořen, ale nejdůležitější roli naopak bude mít význam, který byl tomuto předpisu přikládán v Československu po roce 1918 a zejména pak v roce 1947, kdy došlo ke sňatku stěžovatelky. Tento význam lze dovodit ne toliko z textu právního předpisu, ale také z publikované judikatury a názorů právní vědy. - Citováno z rozsudku Ústavního soudu ze dne 8. 3. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 14/94 (N 14/3 SbNU 73, č. 55/1995 Sb.)

¹⁹⁾ Viz rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě se sp. zn. 22 Ca 466/2002 ze dne 26. listopadu 2003. To vyložilo případ, kdy se československá státní občanka za účinnosti vystěhovaleckého patentu provdala za cizince s důkladnou argumentací ve vazbě na postavení ženy v tehdejší společnosti. Při své argumentaci soud posoudil aplikovatelnost vystěhovaleckého patentu ve vazbě na recepční normu. Dovodil, že vystěhovalecký patent je aplikovatelný, že postavení ženy bylo i v oblasti ústavního práva vnímáno odlišně od postavení muže. Klíčová přitom pro soud byla mimo jiné otázka, jak postupovat v případě, kdy by manžel ženy nebyl příslušníkem jiného státu, ale apatridou (tedy osobou bez státní příslušnosti). V případě, kdy by manžel dotčené ženy nebyl cizincem, žena by manželstvím dle názoru soudu o své občanství nepřicházela. K argumentaci ve vazbě na postavení ženy uvedl soud toto: „*Stylizace obecného zákoníku občanského v době jeho vzniku vycházela z předpokladu, že žena je do jisté míry více zákonem chráněna než muž, ale že má méně práv zejména ve veřejném právu. Toto doznalo změny ustanovením § 106 odst. 1 ústavní listiny ČSR, které v rámci negativního vymezení zásady rovnosti občanů v právech mimo jiné stanovilo, že výsady pohlaví se neuznávají (pozitivní vymezení zásady rovnosti obsahovalo ustanovení § 128 odst. 1 ústavní listiny ČSR, které určovalo, že všichni státní občané Republiky československé jsou si před zákonem plně rovni a požívají stejných práv občanských a politických nehledíc k tomu, jaké jsou rasy, jazyka nebo náboženství). Na základě toho se od účinnosti ústavní listiny ČSR pojem „hlava“ rodiny vnímal jen jako výraz pro souhrn povinností a „stav“ manželův nebyl nadále pokládán za nic jiného než za označení životní míry (srov. Komentář k o.z.o., díl I., str. 488). Ústavně zakotvená zásada rovnosti občanů v právech se v době první Československé republiky promítla i v soudní judikatuře v oblasti rodinného práva, která např. dospěla k závěru, že manželka je podřízena manželu jen potud, že je povinna dbát jeho vůle v okruhu domácího řádu, jinak však platí mezi nimi úplná rovnost (srov. rozhodnutí bývalého nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 2. 1928 sp.zn. Rv I 1044/27 publikované ve Vážného Sbírce rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky pod č. 7803). Ani tento posun ve výkladu ustanovení obecného zákoníku občanského upravujících postavení muže a ženy v manželství však nevedl k tomu, že by zvláštní postavení muže v rodinném právu, vyplývající zejména z ust. § 91 a § 92 o.z.o., bylo dobovou teorií a praxí pokládáno za stojící v rozporu s ústavní listinou ČSR nebo že by se v ní dokonce uplatnil názor, - za výjimku ze zásady rovnosti odůvodněnou přirozenými rozdíly mezi občany (srov. Slovník veřejného práva Československého, svazek II., str. 968).“*

právní úpravou této oblasti před vydáním vystěhovaleckého patentu z roku 1832. Základním východiskem bylo, že úprava v § 19 patentu z roku 1832 znamenala změnu oproti předchozí úpravě v § 32 ABGB ve spojení vystěhovaleckým patentem z 10. srpna 1784 a dvorním dekretem²⁰⁾ z 22. prosince 1814:

*„Vor Erscheinen des neuen Auswanderungspatentes vom J. 1832 verlor einen Österreicherin durch Ehelichung eines Ausländers die österreichische Staatsbürgerschaft nicht, und mußte, um ihrem Manne ins Ausland zu folgen, erst den Auswanderungs-Consens erwirken. (Allg. b. G. B. §. 32. – Auswanderungspatent vom 10. August 1784. – Hofdekret vom 22. Dezb. 1814.)“*²¹⁾

I v případě, kdy by se Ústavní soud pustil do hledání a výkladu původního autentického znění příslušného právního předpisu, by tak pravděpodobně dospěl ke stejnému závěru, že žena ztrácela na základě vystěhovaleckého patentu z roku 1832 postavení občanky okamžikem vzniku manželství s cizincem.

Uvedený způsob interpretace byl následně několikrát využit v judikatuře Nejvyššího správního soudu, a to jak za doby první republiky, tak v rámci Československa po revoluci v roce 1989 nebo samostatné České republiky od roku 1993. V době publikace této práce je možné namátkou vycházet například z níže uvedených rozsudků:

- Obdobný případ se týkal sporu, o kterém bylo rozhodnuto rozhodnutím Nejvyššího správního soudu se sp. zn. 12852/25 ze dne 30. 1. 1926. V tomto případě dotčený muž vůbec nenabyl občanství jiného státu. Stěžovatel však dle názoru soudu pozbyl své rakouské stání občanství již v důsledku vydání povolení k vystěhování, které odpovídalo propuštění ze státního občanství dle ustanovení § 2 vystěhovaleckého patentu.²²⁾

---

²⁰⁾ Poznámka autora: přeloženo z německého „Hofdekret“.

²¹⁾ VON PÜTTLINGEN, J. V.: *Die gesetzliche Behandlung der Ausländer in Oesterreich nach den daselbst gültigen Civilrechts-, Straf-, Commercial-, Militär-und Polizei-Normen, nebst einer einleitenden Abhandlung über die österreichische Staatsbürgerschaft*. Ueberreuter, 1842. s. 42.

²²⁾ „Zemská správa politická nevyhověla žádosti stěžovatelově z 2. února 1924 za uznání čsl. státní příslušnosti dle § 1 č. 3 ústavního zákona č. 236/1920 z těchto důvodů: Ustanovení § 1, bodu 3 citovaného zákona mluví o bývalých státních občanech německých, t.j. osobách, které alespoň v den státního převratu byly ještě příslušníky jednoho z těchto států. Tato podmínka u stěžovatele není splněna, neboť německým a uherským státním občanem nikdy nebyl a státní příslušnosti rakouské svého času na základě vystěhovaleckého patentu ze 14. března 1832 pozbyl tím, že se vystěhoval do Ameriky a byl výnosem bývalého ministerstva války z 21. ledna 1904 a osvědčením okresního hejtmanství v H. ze 16. února 1903 z rakouského státního svazku propuštěn. Nebyl-li však v den státního převratu rakouským státním občanem, nemůže též uplatňovati čsl. státního občanství dle § 1 bodu 3 citovaného zákona. ... Vznikem nových států na území bývalého mocnářství rakousko-uherského a teritoriálními změnami v území některých států, nastala potřeba upravit otázku státního občanství v zemích, v nichž nastala změna svrchovanosti státní. Úprava ta mohla se týkati jen těch příslušníků států, kteří se převratem státním dostali pod svrchovanost státu jiného. ... Stížnost dále namítá, že nebylo nijak prokázáno, že stěžovatel nebyl v den 28. října 1918 státním občanem rakouským, ježto vystěhování samo o sobě nemá za následek ztrátu státního občanství, stěžovatel pak státního občanství v Severo-Americké Unii nenabyl. Také tato námitka není důvodná. Stěžovatel sám přiznává, že se na základě povolení bývalého okresního hejtmanství v H. v roce 1903 vystěhoval do Spojených států amerických a že se tam usadil. Ze spisů vychází

- rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. č. 2716/31 ze dne 17. 2. 1931 vykládá okamžik ztráty československého občanství ve vazbě na nabytí jiného státního občanství. Soud dochází k závěru, že podle logiky vystěhovaleckého patentu není nabytí cizího občanství podmínkou ztráty rakouského občanství, což odpovídá případu rozebíranému výše.²³⁾
- rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2459/33 ze dne 17. 5. 1933. Tento rozsudek popisuje rozdílné fungování vystěhovaleckého patentu v případech, kdy ke ztrátě občanství došlo v případě muže, který přijal úřad v zahraničí. Soud se přitom zabýval primárně okamžikem, ke kterému došlo ke ztrátě občanství. Premisou je, že ke ztrátě rakouského občanství v těchto případech nedocházelo okamžikem nabytí cizího státního občanství, ale v důsledku rozhodnutí příslušného národního orgánu.²⁴⁾

---

a stěžovatelem v administrativním řízení nebylo popřeno, že stěžovatel byl osvědčením okresního hejtmanství v H. ze 16. února 1903 propuštěn z rakouského státního svazku. Jest ovšem pravda, že vzhledem k ustanovení čl. 4 stát. zákl. zákona z 21. prosince 1867 č. 142 říšského zákona nemělo by vystěhování se stěžovatelovo samo o sobě za následek ztrátu státního občanství. Stěžovatel vystoupil však ze státního svazku rakouského za účelem usazení se v cizině a o tom vydáno mu bylo zmíněné osvědčení, které nabylo účinnosti tím okamžikem, kdy se stěžovatel do ciziny vystěhoval. Týmž okamžikem přestal být příslušníkem státu rakouského.“ - rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 12852/25 ze dne 30. 1. 1926.

²³⁾ Stížnost dále namítá, že ani rakouská, ani uherská předválečná, ani čl. administrativní praxe neznačí ztrátu státního občanství v jednom státě bez získání státního občanství ve druhém státě. K tomu sluší podotknouti, že praxe taková, i kdyby tu byla, nemohla by nic změnit na zákonném ustanovení svrchu vylíčeném a zákonné ustanovení to zvrátiti. Pokud se pak stěžovatel dovolává na podporu tohoto svého názoru čl. zákonů a nařízení, činí tak neprávem, neboť v daném sporu jde o ztrátu státního občanství nastalou již v roce 1896, tedy dávno před účinností čl. zákonů a nařízení. Jde tedy o ztrátu státního občanství nikoli čl., nýbrž rakouského, již sluší posuzovati podle předpisů platných v uvedené době, t. j. dle bývalých předpisů rakouských. Podle § 1 uvedeného patentu, pokládá se za vystěhovatele ten, kdo se odebere do cizího státu v úmyslu se nevratiti. § 7 patentu, vypočítáváje jednání, ze kterých lze seznati úmysl se vystěhovati, označuje sub lit. c) a d) za jednání takové výslovně pětiletý, resp. 10letý nepřetržitý pobyt v cizině. Podle § 9 ztrácí ti, kdož se s povolením vystěhovali, vlastnost rakouských poddaných a nakládá se s nimi ve všech občanských a politických vztazích jako s cizinci. Z předpisů těchto ve spojení s ustanovením § 32 o. z. o., podle kterého ztráta státního občanství vystěhováním upravuje se zákony a vystěhování, vyplývá, že podle předpisů těch pozbývalo se rakouského státního občanství propuštěním ze státního svazku a vystěhováním do ciziny bez ohledu na to, bylo-li nabyto cizího státního občanství čili nic (rov. nález Boh. A 5335/25). - rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. č. 2716/31 ze dne 17. 2. 1931.

²⁴⁾ „Z těchto předpisů je předem zjevné, že nabytí cizího státního občanství jest podle vystěhovaleckého patentu jen objektivním znakem, z něhož možno usouditi, že osoba, která se bez povolení odebrala do ciziny, učinila tak s úmyslem zpět se již nevratiti, že se tedy vystěhovala, a že ztráta dosavadního státního občanství vystěhovalcova jest jako důsledek přippata nikoli k faktu, že osoba ta nabyla cizího státního občanství, nýbrž ke skutečnosti, že se neoprávněně vystěhovala, na což právě z nabytí cizího státního občanství lze usuzovati. Jen touto reflexí lze nabytí cizího státního občanství pojímati jako příčinu, vedoucí k zániku dosavadního státního občanství podle uvedeného § 10 vystěhovaleckého patentu. Podle tohoto ustanovení však nenastává zánik dosavadního státního občanství ex lege, jako bezprostřední důsledek neoprávněného vystěhování, nýbrž teprve jako důsledek výroku, jímž ta která osoba byla uznána vinnou, že se neoprávněně vystěhovala. ... V době tohoto řízení nebylo dosavadní státní občanství vystěhovalcovo zaniklé, a k zániku jeho došlo teprve po skončeném řízení na základě zoláštního výroku o tom, že osoba opustivší státní území jest vinná neoprávněným vystěhováním,

- rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě se sp. zn. 22 Ca 466/2002 ze dne 26. listopadu 2003, které vyložilo případ, kdy se československá státní občanka za účinnosti vystěhovaleckého patentu provdala za cizince, přičemž byla využita důkladná argumentace ve vazbě na postavení ženy v tehdejší společnosti. Soud posoudil aplikovatelnost vystěhovaleckého patentu také ve vazbě na recepční normu.²⁵⁾ Dovedil, že vystěhovalecký patent je aplikovatelný, že postavení ženy bylo i v oblasti ústavního práva vnímáno odlišně od postavení muže.²⁶⁾ Klíčová přitom pro soud byla mimo jiné otázka, jak postupovat v případě, kdy by manžel ženy nebyl příslušníkem jiného státu, ale apatridou (tedy osobou bez státní příslušnosti). V případě, kdy by manžel dotčené ženy nebyl cizincem, žena by manželstvím dle názoru soudu o své občanství nepřicházela.
- rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 10. 2016, č. j. 10 As 190/2016-36 publikovaný ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 3489/2016. V tomto případě se jedná o spor potomků ženy, která se v roce 1928 provdala za Maďarského státního příslušníka a tím pozbyla československé státní občanství. Stěžovatelé se žalobou domáhali zrušení prvostupňového soudu s poukazem na nemožnost aplikovat vystěhovalecký patent, neboť jejich matka dle jejich názoru nebyla rakouskou občankou a mimo to jde o normu

---

a to právě teprve jako důsledek tohoto výroku. ... Tomu svědčí též úvaha, že sotva by se dal se suverenitou státu sloučiti fakt, aby státní občan - nehlédě k případům derivativního nabytí státního občanství cizího - se mohl zbavit o své újmě a bez součinnosti svého státu svého dosavadního státního občanství již tím, že vstoupí do cizí státní služby.“ - rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2459/33 ze dne 17. 5. 1933.

²⁵⁾ Bližší argumentace k recepční normě viz níže.

²⁶⁾ „Stylizace obecného zákoníku občanského v době jeho vzniku vycházela z předpokladu, že žena je do jisté míry více zákonem chráněna než muž, ale že má méně práv zejména ve veřejném právu. Toto doznalo změny ustanovením § 106 odst. 1 ústavní listiny ČSR, které v rámci negativního vymezení zásady rovnosti občanů v právech mimo jiné stanovilo, že výsady pohlaví se neuznávají (pozitivní vymezení zásady rovnosti obsahovalo ustanovení § 128 odst. 1 ústavní listiny ČSR, které určovalo, že všichni státní občané Republiky československé jsou si před zákonem plně rovni a požívají stejných práv občanských a politických nehlédě k tomu, jaké jsou rasy, jazyka nebo náboženství). Na základě toho se od účinnosti ústavní listiny ČSR pojem „hlava“ rodiny vnímal jen jako výraz pro souhrn povinností a „stav“ manželův nebyl nadále pokládán za nic jiného než za označení životní míry (srov. Komentář k o.z.o., díl I., str. 488). Ústavně zakotvená zásada rovnosti občanů v právech se v době první Československé republiky promítla i v soudní judikatuře v oblasti rodinného práva, která např. dospěla k závěru, že manželka je podřízena manželu jen potud, že je povinna dbát jeho vůle v okruhu domácího řádu, jinak však platí mezi nimi úplná rovnost (srov. rozhodnutí bývalého nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 2. 1928 sp. zn. Rv I 1044/27 publikované ve Vážného Sbírce rozhodnutí nejvyššího soudu Československé republiky pod č. 7803). Ani tento posun ve výkladu ustanovení obecného zákoníku občanského upravujících postavení muže a ženy v manželství však nevedl k tomu, že by zvláštní postavení muže v rodinném právu, vyplývající zejména z ust. § 91 a § 92 o.z.o., bylo dobovou teorií a praxí pokládáno za stojící v rozporu s ústavní listinou ČSR nebo že by se v ní dokonce uplatnil názor, že uvedená ustanovení, potažmo ustanovení § 19 vystěhovaleckého patentu, které bylo jejich důsledkem v oblasti právní úpravy pozbývání státního občanství, byla ustanovením článek IX. zákona č. 121/1920 Sb., na základě ustanovení § 106 ústavní listiny ČSR derogována. Nauka tehdy platného ústavního práva naopak tuto zvláštní úpravu postavení muže v manželství pokládala - stejně jako brannou povinnost pouze pro muže, zvláštní ochranu ženy v trestním právu apod. - za výjimku ze zásady rovnosti odůvodněnou přirozenými rozdíly mezi občany (srov. Slovník veřejného práva Československého, svazek II., str. 968).“ - rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě se sp. zn. 22 Ca 466/2002 ze dne 26. listopadu 2003.

neplatnou. Nejvyšší správní soud elegantně s poukazem na existující judikaturu jednoduše dovodil aplikovatelnost vystěhovaleckého patentu. Za povšimnutí přitom stojí argumentace, kterou se Nejvyšší správní soud vypořádal s argumenty, směřujícím k porušení základních práv matky stěžovatelů a jehož závěr se dostal do první části výroku rozsudku.²⁷⁾

Klíčovou otázkou tak v těchto případech zůstává, jakým způsobem je nutné a vhodné řešit případy, kdy by se uvedený význam „dotvořené normy“, postavené na neoficiálním překladu právního předpisu, zásadně lišil od znění příslušných právních předpisů v jejich autentickém znění. Nermalou roli přitom ohledem na princip právní jistoty hraje náhled příslušné dobové doktríny a jurisprudence.

V této chvíli je jistě namístě položit si otázku po tom, kdy je interpret oprávněn odklonit se ve větší míře od textualistického výkladu autentického znění právního předpisu a přiklonit se k odlišnému významu textu.²⁸⁾

---

²⁷⁾ „Ústavnost z dnešního pohledu zjevně diskriminačních ustanovení vystěhovaleckého patentu č. 2557/1832 Sb. z. s. nelze posuzovat optikou současných lidskoprávních katalogů.“ Z odůvodnění: „[11] Události, které se děly v meziválečné Evropě i v době krátce poválečné, nelze vnímat optikou soudobé úrovně ochrany lidských práv (srov. obecně nálezy pléna Ústavního soudu ze dne 8. 3. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 14/94, č. 55/1995 Sb. - Legality a legitimita dekretů prezidenta republiky). Stejně tak nelze celou otázku diskriminace žen v roce 1928 obejít tím, že se dobové ústavní dokumenty vyplní obsahem z počátku 21. století. Zákaz diskriminace žen byl vnímán zcela jinak v roce 1928 a zcela jinak je vnímán dnes (srov. k tomu též usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 43/03, týkající se srovnatelné skutkové situace). Ústavní listina Československé republiky (zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky), které se stěžovatelé dovolávají, v § 106 odst. 1 obecně prohlásila, že "[v]ýsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají". Ovšem již další ustanovení, na které stěžovatelé poukazují, vůbec nepamatuje na diskriminaci na základě pohlaví - podle § 128 odst. 1 "všichni státní občané republiky Československé jsou si před zákonem plně rovni a požívají stejných práv občanských a politických nehledíc k tomu, jaké jsou rasy, jazyka nebo náboženství". [12] Jak uváděla dobová judikatura, "[ž]ena provdaná, jejíž manželství nebylo rozvedeno soudem ani prohlášeno za neplatné, nemůže samostatně nabýt státního občanství, nýbrž sleduje [...] v tomto směru svého manžela" (viz nálezy Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 9. 1923, č. 2599/1923 Boh. A). Tento z dnešního pohledu zjevně diskriminační právní závěr vyplýval nejen ze samotného vystěhovaleckého patentu, ale z celkového vnímání postavení žen v 19. století i v první půli století dvacátého. Ostatně až do konce roku 1949 platil § 91 a § 92 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., obecného zákoníku občanského, z něhož vyplývalo nerovné a závislé postavení manželky v rodině (podle § 91 byl muž hlavou rodiny, podle § 92 "[m]anželka obdrží jméno mužovo a požívá práv jeho stavu. Jest povinna následovati muže do jeho bydliště, pomáhati, seč jest, v domácnosti a ve výdělku a, pokud toho vyžaduje domácí pořádek, sama plniti i dáti plniti opatření mužem učiněná"; viz k tomu blíže Rouček, F.; Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha: V. Linhart, 1935, výklad k § 32 na s. 300 a dále komentář k § 92, marg. rubrika 8).“ - rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 10. 2016, č. j. 10 As 190/2016-36.

²⁸⁾ Za určité vodítko je možné považovat například známý judikát Ústavního soudu III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999: "Z pohledu ústavněprávního nutno stanovit podmínky, za jejichž splnění nesprávná aplikace jednoduchého práva obecnými soudy má za následek porušení základních práv a svobod. Ústavní soud spatřuje tyto podmínky v následujících okolnostech: Základní práva a svobody v oblasti jednoduchého práva působí jako regulační ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě."

Související teoretickoprávní otázky a definice hranic pro aplikaci uvedeného principu, které se v souladu s popsanou situací nabízejí, bohužel výrazně přesahují zaměření této práce a není možné jim věnovat prostor v takovém rozsahu, aby byly odpovídajícím způsobem zodpovězeny. Lze uvažovat například nad situací, nakolik musí mít interpretující silné argumenty pro to, aby popřel autentické znění v případech, kdy by jednotlivé jazykové verze byly ve zřejmém rozporu. Byla by i v těchto případech dostatečným argumentem pro výrazné přiklonění se k teleologickému výkladu rozhodovací praxe dobových soudů? Kdy je skutečně odůvodnitelná rezignace na současné ústavní standardy a standardy ochrany lidských práv pouhým použitím argumentu historického kontextu? Kde leží hranice, při které by byla takováto interpretace nepřijatelná pro jednoznačný rozpor s lidskými právy, jehož důsledky se projeví také v současné době?

Při využití obecných znalostí jazykového práva aplikovatelného v českých zemích a provedeního rozboru na příkladu úpravy státního občanství lze učinit několik dílčích závěrů:

- již v období 1. republiky existovala praxe, vycházející z českého znění právních předpisů, přestože z formálního hlediska byla autentickým jazykem němčina.
- při aplikaci starých právních předpisů je nutné vycházet z historických reálií a aplikovat dotvořenou normu způsobem, jakým byla aplikována v době vzniku příslušné události.
- z dostupných zdrojů není ve vazbě na dotčené období možné extrahovat pravidla, která by mohla sloužit jako obecná vodítka pro výklad vícejazyčných právních textů.

Obsah tématu aplikace vícejazyčného práva z období rakouské monarchie současnými soudy tímto pojednáním rozhodně není vyčerpáno. Ambicí tohoto článku bylo podat základní, plastické pojednání o aplikaci historického práva z období rakouské monarchie současnými soudy na příkladu úpravy státního občanství, které poskytne vodítka pro další vědeckou práci či výklad dobových právních předpisů. Časté použití citací a původních textů je záměrem autora a má co nejlépe ilustrovat dobové nahlížení na příslušnou problematiku.